

Polsslag Brussel

Rapportage van de focusgroepen over Brussel en de subsidielijn 'projecten voor Brussel' van de Vlaamse overheid

Minne Huysmans
Pieter Meurs
Dominique Verté
Steven Degraeve

In opdracht van de minister van Brussel, Benjamin Dalle

Rapport focusgroepen 'Polsslag Brussel'

De subsidielijn 'Projecten voor Brussel' bestaat in 2021 vijftwintig jaar. Ze heeft een brede waaier aan projecten en initiatieven voortgebracht: festivals, stadswandelingen, educatieve initiatieven, toeleiding naar werk, burgerschapsvorming, ...

Bij aanvang van de nieuwe legislatuur hebben de minister van Brussel, Benjamin Dalle, en de bevoegde overheid beslist, zo stelden ze, om in de spiegel te kijken.

Via een participatief traject uitgevoerd door onderzoekers van de Vrije Universiteit Brussel en de Erasmus Hogeschool werden een aantal vragen aan het Vlaams-Brussels werkveld gesteld over de subsidielijn 'Projecten voor Brussel' worden de juiste doelstellingen geformuleerd? Welke impact heeft de subsidielijn? Zijn de bestaande categorieën en criteria helder? Zit de begeleiding, toewijzing en eindevaluatie goed? Kortom, heeft de subsidielijn nog de juiste vinger aan de Brusselse pols?

Na een eerste kwantitatieve ronde aan de hand van een enquête, werden verschillende focusgroepen georganiseerd met het werkveld. In de focusgroepen werden ze bevroegd naar hun visie op de maatschappelijke uitdagingen in en voor Brussel; naar hun ervaring met de subsidielijn en de hoe deze subsidielijn en het werkveld maximaal kunnen inspelen op deze maatschappelijke uitdagingen.

Deze focusgroepen zijn de tweede ronde van drie bevragingen van het Vlaams-Brussels werkveld (dat financiële steun kreeg via de subsidielijn 'Projecten voor Brussel' van de Vlaamse overheid) over maatschappelijke rol van deze subsidielijn. Centrale doel is om op het einde van de rit te komen tot gedragen voorstellen die inspelen op de maatschappelijke noden in Brussel.

In 2019 ontving de Vlaamse overheid 86 aanvragen, waarvan er 70 tot een effectieve subsidietoekenning leidden. Voor deze focusgroepen werden 44 door de administratie voorgeselecteerde organisaties gecontacteerd. Hieruit werden 6 focusgroepen samengesteld, 2 per projectcategorie. 32 respondenten, van 32 verschillende organisaties namen deel aan deze focusgroepen. Elke focusgroep had tussen de 4 en de 6 deelnemers. Onderstaand rapport is gebaseerd op 6,5 uur oftewel 393 minuten gesprek met deze organisaties.

Dit rapport is opgebouwd uit 2 delen en geeft de synthese weer van de input van de verschillende respondenten uit het Vlaams-Brussels werkveld over:

- I. De maatschappelijke uitdagingen voor Brussel
- II. De manier waarop het Vlaams-Brussels werkveld en deze subsidielijn maximaal kunnen inspelen op de Brusselse noden.

I. Maatschappelijke uitdagingen

De subsidielijn 'projecten voor Brussel' wil inspelen op de uitdagingen waar Brussel voor staat. Aan de respondenten werd gevraagd waar deze (maatschappelijke) uitdagingen volgens hen liggen. Over de verschillende focusgroepen en over de verschillende projectcategorieën heen, kwamen op deze vraag 3 centrale thema's naar voor. Een eerste thema draait rond de (1) diversiteit die het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kenmerkt. Een tweede thema houdt verband met een doorgedreven nood aan samenwerkingen, (2) netwerken en verbinding over (gemeenschaps)grenzen heen. Het laatste thema heeft te maken met de (3) verhouding en relatie tussen Brussel en Vlaanderen.

In dialoog schetsten respondenten eerst de context waarbinnen ze werken, de realiteit die Brussel voor hen bepaalt en de uitdagingen waarvoor dit gewest staat. Volgens het Vlaams-Brussels werkveld wordt Brussel sterk gekenmerkt door haar tussenschotten, door leefwerelden die verborgen zijn en die sociaal-culturele organisaties niet altijd zien. Het gaat hierbij om een veelheid aan thema's en maatschappelijke uitdagingen zoals sociale ongelijkheid, sociale kloven, sociaal isolement, een ontoegankelijke arbeidsmarkt voor jongeren, de beperkte mobiliteit over buurten heen, uitsluitingsmechanismen, de heel jonge bevolking, ongekwalificeerde uitstroom uit het onderwijs. De respondenten zijn zich erg bewust van de vaak onzichtbare onderkant van onze samenleving; *“Er zijn veel tussenschotten. Er is nog zoveel dat we niet zien, dat verborgen blijft”* (Focusgroep 4).

Brussel toont zich voor respondenten ook als een duale en complexe stad met veel contrasten. Hoewel de stad veel beperkingen en problematieken met zich mee brengt, biedt ze ook veel mogelijkheden. Al geven de respondenten aan dat het niet altijd makkelijk is om daar mee aan de slag te gaan; *“De chaos van de stad geeft veel mogelijkheden maar tegelijk, hoe ga je hier creatief mee om?”* (Focusgroep 4).

De vele contrasten, het geglobaliseerde, het internationale en meertalige zijn een troef volgens de respondenten. Ze beschouwen Brussel als een vrijplaats om te experimenteren omdat alle uitdagingen hier sterker zichtbaar zijn. Brussel heeft volgens de respondenten een hoog laboratoriumgehalte; *“Brussel is de metropool van de Benelux”* (Focusgroep 3).

De complexiteit en gelaagdheid van de stad is voor velen niet enkel de belangrijkste insteek, maar tegelijkertijd vaak het handelsmerk van hun werking. Dat handelsmerk wordt door de respondenten snel gekoppeld aan een sterke maatschappelijke betrokkenheid. De respondenten willen stuk voor stuk aan de slag met de Brusselse grootstedelijke realiteit en willen op die manier een stem zijn voor die realiteit; *“De sector moet een spreekbuis zijn voor een breed scala aan thema's: diversiteit, LGBTQ, Black Lives Matter...”* (Focusgroep 1).

(1) Diversiteit is doorheen verschillende focusgroepen een centraal kenmerk van de Brusselse samenleving waarbinnen organisaties zich moeten (leren) bewegen. Diversiteit is een centraal thema waarin respondenten het als hun taak zien om op in te zetten en mensen samen te brengen. Het is *“een rijkdom en toch is er nog zoveel segregatie. We doen dit veel te weinig, terwijl we gewoon vlak naast elkaar leven”* (focusgroep 5). Het is inderdaad geen eenvoudige realiteit voor velen, *“zeker als je mensen echt met elkaar in gesprek wil brengen”* (Focusgroep 1). De diversiteit waarover gesproken werd, zien respondenten heel ruim:

“Taalgrenzen, sociale grenzen, culturele grenzen of verschillen. Verschillen in opleiding, al dan niet met papieren, personen met een handicap of psychische problemen en de lijst is nog veel langer. Het gaat over diversiteit op al die en andere fronten” (Focusgroep 6).

De aandacht voor diversiteit sijpelt langzaam door in onze samenleving en ook doorheen de verschillende focusgroepen. Respondenten buigen zich over een zelf gestelde vraag: *“Hoe te komen tot een echt diverse stad? Een stad waar er echt contact is? Waar mensen hun bubbel verlaten en interactie hebben? Het is geen vraag meer. Diversiteit is een realiteit geworden, een evidentie”* (Focusgroep 2).

Diversiteit in al haar vormen moet volgens de respondenten daarom een centrale focus zijn in de programmatie, in de partnerschappen, in de werkingen en mag ook specifiek opgenomen worden in het beleid. Tegelijk is het voor sommigen ook een begrip dat ze niet meer gebruiken omdat projecten en werkingen nu eenmaal deelgroepen bereiken, nooit alles en iedereen. Diversiteit is enorm toegenomen en met die beweging is ook de interesse van bepaalde groepen (bvb. jongeren) in werkingen afgenomen.

Jongeren zijn doorheen de verschillende gesprekken een belangrijk aandachtspunt. Er wordt daarbij gesproken over de emancipatie van jongeren, zij die de samenleving van morgen zullen maken *“Zij zijn het potentieel van deze stad”* (Focusgroep 5). De respondenten geven aan dat (hun) organisaties hen hier zo veel mogelijk in moeten ondersteunen, om ze sterk, weerbaar en zelfredzaam maken. Heel wat Brusselse jongeren groeien op in een kwetsbare positie en worden zo met heel wat uitdagingen geconfronteerd; socio-demografisch, een ontoegankelijke arbeidsmarkt, de hoge ongekwalificeerde uitstroom, de uitsluitingsmechanismen, ...

De meeste respondenten stellen dat de diversiteit in de groepen die bereikt worden beter moet. Net als de diversiteit binnen de eigen werkingen ook veel beter moet: *“Franstalig Brussel staat daar verder in, daar is de diversiteit veel zichtbaarder en duidelijker”* (Focusgroep 1).

Voor velen is de aanwezigheid van diversiteit heel zichtbaar in bepaalde contexten: *“Kijk naar scholen, kijk naar plaatsen zoals het RITCS. In scholen zit de wereld samen”* (Focusgroep 1). Scholen zijn een uitstekende partner voor velen. *“Er is nabijheid, zij kunnen dit aanmoedigen”*.

Diversiteit overstijgt groepen en om grensoverschrijdend te zijn, moeten drempels verlaagd worden, zo stellen respondenten. Het impliceert een focus op verbinding en verbindend zijn over de vele breuklijnen heen. Volgens de respondenten gaat het om meer dan jongeren of het samenbrengen van verschillende generaties. Het gaat om het creëren van (2) netwerken: *“Als je dan iets wil bereiken, iets wil doen, moet je je eigen bubbel verlaten”* (Focusgroep 4).

In de verschillende focusgroepen geven de respondenten aan dat er meer ingezet moet worden op het creëren van netwerken met andere organisaties, jongerenorganisaties, vrijwilligers en brugfiguren. Er moet daarbij gewerkt worden aan een sterk ecosysteem met een veelheid aan organisaties (Focusgroep 5). Samenwerken moet een logische beweging zijn vanuit de centrale vraag; *‘wat doen we voor de groep die we willen bereiken?’ Om die vraag te kunnen beantwoorden moet er samengewerkt worden* (Focusgroep 2). Hiervoor moeten grenzen overbrugd worden:

“Kijk naar wat het Listen festival doet, of de AB met haar ‘urban’ werking. Ook Couleur Café is op het kruispunt van netwerken creëren en diversiteit een voorbeeld. Of ‘Niveau 4’; “verschillende gemeenschappen die samenwerken in Hip Hop. Het zijn nieuwe samenwerkingen, nieuwe bruggen” (Focusgroep 2).

Volgens de respondenten kan en moet er over sectoren en leefwerelden heen samengewerkt worden. Verschillende respondenten verwijzen hierbij naar het samenbrengen van realiteiten die ver uit elkaar liggen via een gemeenschappelijke invalshoek; *“het samenbrengen van bedrijven en jongeren via een centraal bindmiddel zoals voetbal of door samen te werken met een Franstalige ‘zusterorganisatie’ is een inspirerend voorbeeld van BXBrussels”*. De kloof tussen Franstalige en Nederlandstalige netwerken is groot. Er is nood aan meer eenheid, aan meer lijn tussen gemeenschappen voor heel wat respondenten. Tegelijk ligt die ‘taal’ moeilijk. Er zijn zo bijkomende barrières om die talige diversiteit in het aanbod te verankeren; *“Frans ligt gevoelig in de rand. Het Nederlands in Brussel gaat achteruit”* (Focusgroep 1). Grenzen overschrijden en werelden laten kruisen. Brussel heeft dat potentieel maar wordt toch in gemeenschappen georganiseerd. Terwijl de realiteit de taal overstijgt en in meertaligheid terug te vinden is. De Vlamingen of Nederlandstalige Brusselaars zijn een kleine gemeenschap met vaak verschillende mogelijkheden en middelen. De respondenten geven aan dat dit een van de redenen is waarom sociaal artistieke werkingen hun grenzen kunnen overstijgen. Als voorbeeld wordt Zinneke of Toestand aangehaald.

De respondenten geven aan dat het sociaal-culturele en artistieke werkveld nog te vaak in (2) gemeenschappen wordt opgedeeld. De realiteit is voor velen anders. Die is veelzijdig. De complexiteit van bestuur en de politieke grenzen geven daarin te weinig de werkelijkheid weer, zo stellen respondenten doorheen de verschillende focusgroepen. Politiek Vlaanderen en politiek Wallonië met elk haar eigen accenten legt, missen zo de essentie:

“Brussel is veel meer dan een taalgemeenschap. Maar de taalgrens loopt wel door Brussel. Er is nood aan meer taal diversiteit. Vlaanderen kan hierin ook aanwezig zijn in het verbindende, het grens doorbrekende en dat kan niet vanuit een communautair en talig perspectief” (Focusgroep 6).

Bovenstaande quote brengt ons bij het 3de thema dat doorheen alle focusgroepen naar voor kwam, namelijk (3) de verhouding tussen Brussel en Vlaanderen/Vlaanderen en Brussel en Brussel als deel van Vlaanderen. Uit de vele stemmen blijkt de zoektocht en soms moeizame verhouding tussen Brussel en Vlaanderen. Een centrale vraag die daarbij opgeworpen werd is:

“Wie definieert de noden? Wie definieert de noden in de relatie tussen Vlaanderen en Brussel? Er is hiervoor dialoog nodig over noden vanuit een Brussels perspectief én doelstellingen uit Vlaanderen” (Focusgroep 6).

De beeldvorming van Vlaanderen over Brussel is een uitdaging voor respondenten. Ze geven aan dat voor veel Vlamingen Brussel vooral een werkplek lijkt te zijn. Daarnaast zijn er veel drempels, een vertekend beeld, en soms angst om naar Brussel te komen. Tegelijkertijd zien respondenten in Brussel een spiegel voor Vlaanderen, een bron van inspiratie voor het Vlaanderen van morgen: in de aanwezige diversiteit, het ondernemerschap, de vernieuwing, ...

Toch wordt de link tussen Vlaanderen en Brussel als niet vanzelfsprekend ervaren door de respondenten. Ze geven aan dat de kloof tussen Vlaanderen en Brussel groter lijkt te worden. Angst en argwaan worden als belangrijkste oorzaken aangehaald. De respondenten zien het als een uitdaging om zo veel mogelijk mensen de stad te laten (her)ontdekken.

Hierbij zijn ze zich ervan bewust dat het niet enkel belangrijk is om Vlamingen meer met Brussel te verbinden. De omgekeerde beweging is ook belangrijk. Brussel moet ook uitgedragen worden in Vlaanderen. De respondenten willen de stad ook naar buiten mobiliseren. Hiervoor is het belangrijk rekening te houden met een aantal randvoorwaarden zoals mobiliteit en betaalbaarheid.

Respondenten geven aan dat er vanuit Vlaanderen een sterk geloof is in het sociaal-culturele werkveld van Brussel. De kloof tussen Vlaanderen en Brussel is volgens hen dan ook eerder een politieke constructie: beide beleidswerelden lijken anders te werken. De kloof tussen Vlaanderen en Brussel lijkt verder ook een probleem en mismatch van de (sociale) media die het mee voeden. Volgens de respondenten wordt er zeer weinig bericht over de stad en bovendien vaak op een eenduidige, eerder negatieve manier.

II. Positie subsidielijn en het Nederlandstalig sociaal-cultureel werkveld in Brussel

In voorgaand hoofdstuk gaven respondenten hun visie op de uitdagingen waar Brussel voor staat. In komend deel verschuift de focus naar de subsidielijn ‘projecten voor Brussel’ en hoe deze lijn en de sector zich verhouden tegenover deze uitdagingen.

Dit tweede deel is een weerslag van de relatie tussen de subsidielijn en de Brusselse realiteit maar wil ook inzicht bieden in hoe deze subsidielijn (nog) beter kan inspelen op deze noden. Ook hier kwamen over de

verschillende focusgroepen en over de verschillende projectcategorieën heen, een aantal centrale thema's naar voor.

Een eerste thema draait rond (1) diversiteit. Het gaat hierbij om een brede reflectie over de eigen werkingen en de vertegenwoordigde organisaties binnen deze subsidielij. Een tweede thema houdt verband met de (2) nood aan samenwerkingsverbanden tussen een veelheid aan stakeholders en wordt gevolgd door de (3) financiering ervan. Het vierde thema gaat over (4) de project categorieën, de duurzaamheid van projecten en de ondersteuning van/door deze subsidielij. Tot slot, komt ook de (5) verhouding tussen Brussel en Vlaanderen aan bod.

(1) Diversiteit. Dit thema en deze realiteit is voor velen belangrijk. Zoals in voorgaand hoofdstuk aangegeven, zien respondenten 'diversiteit' als een heel ruim begrip. In het verdere verloop van de focusgroepen werden de respondenten bevraagd naar diversiteit binnen de subsidielij en haar doelstellingen. Daarnaast keken ze ook kritisch naar hun eigen werkingen.

Voor verschillende respondenten is de drempel om in deze subsidielij te kunnen instappen te groot. De toegang voor kleinere organisaties en organisaties vanuit minderheidsgroepen wordt moeilijk bevonden en als gevolg impliceert dit een verenging van de diversiteit; *"De subsidielij vertrekt nog te veel vanuit het perspectief van een witte middenklasse en kan zo niet iedereen bereiken en de mogelijkheid geven tot participatie. Diverse gemeenschappen moeten toegang krijgen en betrokken worden"* (Focusgroep 1).

Het zijn voor veel respondenten net deze kleinere organisaties die *"verandering"* en *"vernieuwing"* brengen. De veelheid van kleine(re) initiatieven maakt van Brussel een *"interessante"* en *"uitnodigende"* stad. In de verschillende denkpijlers die naar voor geschoven werden om deze subsidielij inclusiever te maken, zien respondenten een rol weggelegd voor zichzelf en voor de overheid; *"Deze diversiteit zal niet vanzelf komen; we gaan macht uit handen moeten geven en onze organisaties openzetten"* (Focusgroep 6). Hierbij vragen een aantal respondenten zich af hoe de *"gevestigde waarden"* deze transitie mee kunnen ondersteunen. Het is voor velen duidelijk dat als ze erin slagen om grenzen te overstijgen en meer diversiteit te hebben binnen hun organisatie én werking, hun bereik automatisch zal volgen. Voor verschillende respondenten is hun 'publiek' vaak weinig divers. Een aantal respondenten zien mogelijkheden in het betrekken van ambassadeurs, die de werking of programmatie mee bepalen. Denk hierbij bvb. aan het Marokkaans huis dat een verbindende rol kan spelen tussen verschillende culturele werelden. Anderen pleiten voor een verschuiving van de ondersteuning van Nederlandstalige organisaties naar Brusselse projecten. Velen vinden het een goede zaak dat de overheid niet verwacht dat de programmatie Nederlandstalig is. De subsidiegids kan organisaties hierbij ondersteunen door duidelijke richtlijnen en verwachtingen te formuleren; *"Hoe kunnen aanvragen hieraan aangepast worden? Zodat het geld minder naar de grote instellingen maar naar de kleine plekken in de stad gaat?"* (Focusgroep 3).

(2) Voor organisaties en ruimer, ook het maatschappelijk middenveld in Brussel is overleg noodzakelijk. De kennis en ervaring die ze hebben moeten ze inzetten om aan te geven waar de mogelijkheden, doelstellingen en uitdagingen liggen. Tegelijk moeten ze ook mee bouwen aan de toekomst. Een centraal aspect hierbij is de noodzaak aan verbinding en netwerken. Het gaat hierbij om netwerken tussen overheden en organisaties (zoals hogerop beschreven), netwerken tussen verschillende overheden en netwerken tussen organisaties onderling. Deze noodzaak aan afstemming loopt doorheen de verhalen in verschillende focusgroepen en enquêtes.

Respondenten zien sterke -beleidsmatige- evoluties in de stad; *"Brussel is gereguleerder geworden"* (Focusgroep 5). Voor velen die al langer in de stad werken is het duidelijk dat dit ooit anders was. Ze zien het als een positieve evolutie dat de financiering nu via oproepen loopt, het maakt subsidies eerlijker en

toegankelijker. Doorheen verschillende focusgroepen benadrukken respondenten dat *'beleid met een sterke visie'* belangrijk is maar dat dit tegelijk ook een spanningsveld creëert; organisaties willen initiatief zien van de overheid maar willen ook betrokken partij zijn in de beslissingsprocessen die hieraan voorafgaan: *"het is voor ons belangrijk dat dat beleid ontstaat in wisselwerking met de sector en organisaties. Deze vinger aan de pols kan dan vertaald worden in subsidies en decreten"* (Focusgroep 6). Een groot deel van de respondenten vindt dat dit proces *"genuanceerd"* en *"fijnzinnig"* loopt binnen deze subsidielijne en drukken hierbij hun wens uit dat deze manier van werken duurzaam verankerd wordt binnen de werking van de administratie.

"Er is een sterke versnippering in de 'potten'; Nu is het teveel een lappendeken. Wie is bevoegd en wie kan structureel verantwoordelijkheid opnemen?" (Focusgroep 2). Algemeen gesteld, vinden veel respondenten dat de verschillende financieringsmogelijkheden kansen geven om ergens ondersteuning te vinden maar tegelijk ook dat deze versnippering leidt tot een moeizamere manier om structureel iets op te bouwen en te veranderen in de stad. Anderzijds is het voor heel wat respondenten complex om hun weg te vinden. Hierbij ervaren respondenten nood aan meer afstemming tussen niveaus: *"Wat is de visie van de VGC en Vlaanderen op Brussel? Waar ligt de maatschappelijke impact voor hen?"* (Focusgroep 2). Er is onder respondenten een brede consensus over de noodzaak aan afstemming. Velen botsen op de soms verschillende doelstellingen die verschillende overheden formuleren; *"Er is in Brussel te weinig overleg. We moeten met z'n allen grensoverschrijdender werken. Op die manier kan innovatie ook tot impact leiden"* (Focusgroep 4). Een respondent haalde als inspirerend voorbeeld de manier waarop 'imago Brussel' door 2 ministers getrokken wordt en ziet mogelijkheden in het werken met bvb. 'Zusterbudgetten'. Nog een andere respondenten had het over de VGC en Vlaanderen, die elk binnen specifieke netwerken en eigen middelen functioneren. Ze kunnen versterken binnen bvb. Cultuur en Welzijn, als ze verbonden worden. Dit geldt voor verschillende respondenten ook voor de GGC.

De netwerken die respondenten verbeelden tussen overheden en tussen overheden en organisaties, willen organisaties onderling ook meer waarmaken. Er is een wil om interdisciplinair te gaan werken; met andere organisaties en sectoren, het culturele én het sociale, over gemeenschapsgrenzen heen. Kennis en *good practices* kunnen beter gedeeld worden. Hiervoor vinden velen dat ze moeten loskomen van de zuilen waarbinnen ze nu denken en werken. Tegelijk ook loskomen van de financiering, de dossiers en de denkrichting waarin organisaties bewegen. Voor velen is dit een noodzaak; *"Die grenzen worden al overstegen. De samenleving is gelaagder en dwingt ons hiertoe. De overheid mag ons hier ook zeker toe uitnodigen en uitdagen"* (Focusgroep 2). Ook voor organisaties die binnen deze subsidielijne middelen krijgen, zien respondenten kansen om meer samen te komen; *"De overheid kan dit faciliteren, kan organisaties samenbrengen. De overheid kan voor ons deze verbindende rol opnemen. Het samenbrengen en verbinden van Vlaanderen met Brussel; laat ons dat samendoen, vanuit een collectief gedragen masterplan"* (Focusgroep 5). Dit proces kan verder ook gefaciliteerd worden vanuit gemeenschappelijke noden. Denk hierbij aan de mogelijkheid om overkoepelend met subsidieaanvragen bezig te zijn op Europees niveau bijvoorbeeld. Op die manier kunnen noden centraler verzameld worden en linken en partnerschappen gelegd. Ondersteuning is daarbij essentieel. Niet alleen is het daarbij belangrijk dat administraties meer bij organisaties over de vloer komen, of dat verschillende projectoproepen meer samen denken en werken. Ook Sleutelorganisaties of koepelorganisaties moeten mee aanschuiven om deze verbindingen te leggen. Deze voorstellen over het samenbrengen van expertise brengt ons bij een volgend centraal thema uit de verschillende focusgroepen, namelijk (3) de subsidiëring of de financiering van projecten en organisaties. Anderzijds gaat het hier ook over de toegankelijkheid en begeleiding binnen deze subsidielijne.

Dit thema maakte geen deel uit van de vraagstelling, het kwam als een rode draad doorheen de verschillende focusgroepen terug. 2 deelaspecten kwamen hier samen: 1. De meerwaarde van recurrente financiering. 2. De looptijd en focus van subsidies binnen deze lijn.

Voor veel respondenten is een nieuwe denkoefening nodig over de recurrente financiering en hoe deze wordt ingezet;

“Na 20 jaar middelen uit dezelfde pot te ontvangen zijn we niet meer vernieuwend. Middelen kunnen dan misschien beter naar nieuwe, emancipatorische projecten gaan. Nu is er weinig, te weinig speelruimte voor nieuwe projecten. Projectsubsidies bieden weinig perspectief; of meer middelen, of minder recurrente middelen. Nu zijn de overlevingskansen van projecten eerder laag. Verzelfstandigen is moeilijk” (Focusgroep 1).

Verschillende respondenten vinden dat er nu te veel middelen worden besteed aan de Vlaamse aanwezigheid in Brussel; *“Die keuze is legitiem maar maakt mensen niet echt warm”* (Focusgroep 5). Anderzijds zien velen ook een tegenbeweging met experimentele projecten. Hierin wordt gepleit om voldoende aandacht te hebben voor de diversiteit die deze stad uitademt en deze dan ook voldoende te vertegenwoordigen. Hierbij werd de suggestie gedaan dat middelen ingezet kunnen worden bij organisaties die inspelen op nieuwe doelstellingen, zoals bijvoorbeeld diversiteit.

Een aantal respondenten zien in deze Covid-19 pandemie, gelijkenissen met de nadagen van de aanslagen van 2016 in Brussel; *“waar ligt de horizon nu?”* Het projectmatig werken staat voor hen onder druk en heeft flankerende systemen nodig; *“Kan er bijvoorbeeld een addendum toegevoegd worden? Jaarlijks hetzelfde schrijven is voor velen contraproductief. Deze middelen zouden evengoed aan een legislatuur gelinkt kunnen worden. Meteen voor 5 jaar. Dit geeft meer mogelijkheden om langdurig aan de slag te gaan”* (Focusgroep 2). Een voorbeeld zien sommigen in de manier waarop de financiering bij de Fédération Wallonie-Bruxelles geregeld is. Ze is *“duidelijk”* en *“transversaal”*: middelen worden meteen met een 3 tot 5 jaren plan toegekend.

(4) Het voorlaatste overkoepelende thema gaat over de subsidielijns zelf. Hierbij gingen respondenten met elkaar in gesprek over de project categorieën, de duurzaamheid van projecten en de ondersteuning die ze krijgen bij aanvragen. Door de band genomen vinden respondenten de middelen eerder beperkt maar de gemaakte keuzes goed; *“ze staat op het kruispunt van verschillende sectoren, zoals cultuur, jeugd, sport,...”* (Focusgroep 3). Voor een overgrote meerderheid van de respondenten is de goede verstandhouding en samenwerking met de administratie, een van de sleutelementen of succesfactoren van deze subsidielijns;

“Deze overheid denkt mee. Ze hebben voldoende afstand van het politieke toneel, trekken duidelijke lijnen en kennen de projecten. Er is een grote nabijheid en gerichte feedback. In dat beleid zijn wij ook betrokken partij; we voeren uit maar zijn tegelijk ook aanjagers. We zijn de motor” (Focusgroep 4).

Respondenten zijn tevreden over de feedback en verandervoorstellen die ze krijgen bij de aanvragen die ze indienen. De respondenten zijn unaniem tevreden met deze voorstellen, de grote kennis van deze administratie en over de projectbegeleiding zelf; *“ze zijn er als partner”* (Focusgroep 1), *“dit is een constructieve en participatieve administratie”* (Focusgroep 5). Ze zien deze administratie een *“goede rol tussenin”* opnemen. Wel geven de respondenten aan dat er het fijn zou zijn als er werk gemaakt wordt van de afstemming van de administratieve verwachtingen aan de grote van het project en de draagkracht van organisaties: *“Het is voor ons belangrijk om de administratieve inspanning maximaal te beperken.”*

Afrekeningen zijn veel werk en administratief zwaar. Kan er gewerkt worden met een forfaitair bedrag voor uitgaven en overhead?” (Focusgroep 3).

Ondanks de ervaring van de respondenten van een nood aan een toegankelijker subsidie lijn, zien een aantal respondenten de regeling ook als laagdrempelig; *“De richtlijnen en thema’s zijn breed. Ze geven mogelijkheden, geen grenzen. Ze bieden experimenteeruimte. Hierdoor kunnen veel organisaties zich hierin herkennen. Het zorgt er ook voor dat je je projecten niet moet aanpassen aan een oproep”* (Focusgroep 6). Via deze openheid zien sommige respondenten ook mogelijkheden voor de kleinere organisaties om in te stromen, al zijn die, gegeven bovenstaande, eerder beperkt.

Respondenten waarderen de impuls subsidies zoals ze nu lopen maar hebben tegelijk vragen naar de verankering ervan, na afloop van de financiering. Ze zien de impuls dossiers (binnen de lijst met goedgekeurde dossiers) vaak als de sterkste projecten. De looptijd van 3 jaar is voor velen *“belangrijk”* en *“hulpvol”* omdat je je als organisatie niet voortdurend hoeft te verantwoorden. Het geeft bovendien ook voldoende tijd en ruimte om te mislukken. Tegelijk is *“zelf bedruipend”* worden na 3 jaar volgens velen heel moeilijk. Volgens sommigen kan een 2de ronde van 3 jaar soelaas bieden voor een duurzame verankering. Ze ervaren de noodzaak van een langer perspectief met een sterke begeleiding dat kan bijsturen; *“hoe gaan we aan de slag met de eindigheid van impulsfinanciering en hoe maken we deze overgang?”* (Focusgroep 2). Een aantal respondenten stellen voor om projecten die de moeite waard zijn na de impuls periode, een plaats te geven binnen deze lijn. Anderzijds stellen ze dat de duidelijkheid over het eindig karakter van de middelen helpend om van bij aanvang na te denken over verankering.

De respondenten geven aan dat de verschillende projectcategorieën van deze subsidie lijn niet altijd even duidelijk zijn. Meer bepaald het verschil tussen project en impuls is niet altijd even duidelijk. De projectcategorieën hebben volgens de meeste respondenten toch een gemeenschappelijke focus, staan ze niet los van elkaar en passen ze goed samen. Verschillende respondenten geven aan dat ze in hun subsidieaanvraag kiezen voor een bepaalde categorie maar dat ze in de uitwerking en toepassing ervan, deze vaak overstijgen. Project categorieën kunnen dus samengenomen worden. Hierbij zien respondenten mogelijkheden om een aantal centrale doelstellingen toe te voegen; *“Participatie en innovatie zijn we aan onszelf verplicht; altijd. Het kan een rode draad doorheen de hele subsidie lijn zijn. Alle projecten moeten die categorie in zich dragen. Om het zo breed aanwezig te maken”* (Focusgroep 1).

Tot slot (5) verwijzen respondenten nog naar de link tussen Vlaanderen en Brussel binnen deze subsidie lijn. Ze geven aan dat de middelen Vlaams zijn, maar dat de politieke realiteit in beide landsdelen heel verschillend zijn. Het zijn ook middelen die een minister relatief vrij kan besteden en waarin accenten gelegd kunnen worden. Deze openheid is volgens de respondenten goed maar als het beleid opschuift, geeft dit ook in de andere richting mogelijkheden.

De link tussen Vlaanderen en Brussel is zoals hierboven al aangegeven voor veel respondenten een spanningsveld. Een spanningsveld tussen maximaal aanwezig willen zijn in Brussel en tegelijk het gevoel hebben zich te moeten verantwoorden ten opzichte van Vlaanderen. Een spanningsveld tussen een lokale verankering en het zoeken naar linken met Vlaanderen. Een spanningsveld tussen het aantonen van de Vlaamse relevantie en lokale impact creëren; *“Het is zichtbaar, onze relevantie en de Vlaamse relevantie, die is er in de ontmoeting tussen mensen. Veel organisaties verbinden en verlagen drempels”* (Focusgroep 3). Velen willen blijven inzetten op participatie en dialoog; *“We zouden onze projecten en ‘good practices’ ook meer kunnen tonen in Vlaanderen en omgekeerd. De overheid kan het gesprek faciliteren en zo tonen hoe divers, meertalig en ondernemend Brussel is. Het geeft visibiliteit aan projecten; dit is de stem van diversiteit”* (Uit verschillende focusgroepen).

III. Conclusie

We sommen de belangrijkste aandachtspunten nog even op.

In de focusgroepen werden de volgende centrale thema's besproken:

- I. De maatschappelijke uitdagingen voor Brussel;
- II. De manier waarop het Vlaams-Brussels werkveld en deze subsidielijn maximaal kunnen inspelen op de Brusselse noden.

Binnen het eerste thema (maatschappelijke uitdagingen), kwamen 3 sleutelaspecten aan bod:

- 1) Diversiteit,
- 2) Netwerken en verbinding over (gemeenschaps)grenzen,
- 3) De verhouding en relatie tussen Brussel en Vlaanderen.

Brussel wordt ervaren als een complexe en gelaagde stad met verschillende uitdagingen die kenmerkend zijn voor een grootstad (sociale ongelijkheid, (jeugd)werkloosheid, beperkte mobiliteit over buurten heen, uitsluitingsmechanismen, ...). Aandacht voor deze uitdagingen lijkt onmiddellijk te leiden naar aandacht voor diversiteit. De respondenten geven aan dat er over de eigen (politieke, culturele, ...) grenzen heen gekeken moet worden, gewerkt moet worden aan vertrouwen, aan het verlagen van drempels en aan het wegwerken van maatschappelijke breuklijnen. Ook het versterken en creëren van (nieuwe) netwerken en samenwerkingsverbanden is hiervoor erg belangrijk. Organisaties, maar ook overheden dienen samen te werken opdat betere verbinding met de doelgroepen gevonden kan worden.

Die samenwerking en verbinding kan ook nog beter tussen Brussel en Vlaanderen. De respondenten geven aan dat hier vaak sprake is van een mismatch. Dat is het geval in de politiek, maar ook in de cultuur en beleving vaak het geval. Het vinden van de aansluiting tussen Vlaanderen en Brussel blijft met andere woorden een moeilijke uitdaging.

Binnen het tweede thema (inspelen van het werkveld en de subsidielijn op de Brusselse uitdagingen), sluiten de sleutelaspecten in ruime mate aan bij het eerste thema. Daarnaast komen ook nog volgende aspecten aan bod:

- 1) Diversiteit: meer diversiteit zorgt volgens de respondenten voor innovatie en verandering binnen de werking van de subsidielij. Die diversiteit wordt als een uitdaging beschouwd: kleine organisaties kunnen niet even makkelijk gebruik maken van de subsidielij.
- 2) Nood aan samenwerkingsverbanden: de respondenten geven aan dat er een grote noodzaak is aan verbinding en netwerken. Het gaat hierbij om netwerken tussen overheden en organisaties, netwerken tussen verschillende overheden en netwerken tussen organisaties onderling. Het gebrek aan die netwerken en samenwerkingsverbanden leidt tot versnippering.
- 3) Financiering: de respondenten geven aan dat een nieuwe denkoefening met betrekking tot de recurrente financiering nodig is. De projecten kunnen te weinig rekeningen op de subsidielij. Daarnaast lijkt er ook sterke financiering voor projecten die focussen op Vlaamse aanwezigheid in Brussel. Dit sluit aan bij de vraag naar meer aandacht voor diversiteit binnen de subsidielij.
- 4) Project-categorieën, duurzaamheid en ondersteuning: de respondenten geven aan dat de projectcategorieën niet altijd even duidelijk zijn, maar toch een gemeenschappelijke focus uitademen. De ondersteuning die de administratie voorziet wordt erg gewaardeerd door de respondenten.
- 5) Verhouding tussen Brussel en Vlaanderen: de respondenten gaan hier verder op hun ervaringen ten aanzien van de uitdagingen in Brussel. Vlaanderen en Brussel lijken verschillende werelden. De link tussen beide wordt dan ook vaak ervaren als een spanningsveld en de uitwerking ervan in een project als een moeilijke oefening.

